

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Seppälä, M. 2024. Kompleksisuudessa tarvitaan kontekstuaalisuutta. Tietoasiantuntija 4, 22-23.

Kompleksisuudessa tarvitaan kontekstuaalisuutta

Nora Batesonin ajattelu tarjoaa uudenlaisen tavan ymmärtää ja käsitellä kompleksisia järjestelmiä, jotka ovat keskeisiä nykymaailman haasteissa kuten ilmastonmuutoksessa, köyhydessä ja poliittisissa muutoksissa. Hänen lähestymistapansa korostaa kontekstuaalista ymmärrystä ja transkontekstuaalista tiedon jakamista, mikä on välttämätöntä monimutkaisten ongelmien ymmärtämiseksi. Mutta mistä on kyse transkontekstuaalisuudessa ja sitä ilmentävässä Warm Data Lab -lähestymistavassa?

TEKSTI: MIKAEL SEPPÄLÄ

Systeemiajattelun kentältä ponnistava kirjoittaja-kouluttaja Nora Bateson (2022) korostaa sitä, että kompleksiset eli keskinäisriippuvat järjestelmät ovat dynaamisia, ennakoinnattomia ja jatkuvassa muutoksessa. Kompleksiset järjestelmät koostuvat useista eri tekijöistä sekä niiden välisistä suhteista, jotka ovat keskenään sidoksissa ja vuorovaikutuksessa. Näissä järjestelmissä on sekä stabiileja että muuttuvia elementtejä, joiden tasapaino on elintärkeää järjestelmien elinvoimaisuudelle. Kompleksisia järjestelmiä ovat esimerkiksi ekosysteemit, taloudelliset järjestelmät ja sosiaaliset verkostot, joissa muutokset osissa ja etenkin niiden välisissä suhteissa voivat synnyttää merkittäviä muutoksia koko järjestelmässä. Niissä oppiminen tapahtuu sisäsyntyisesti ja yhdessä, joita kuvaavat *aphanipoiesiksen* ja *symmathesiksen* käsitteet.

Batesonin kehittämä aphanipoiesiksen käsite yhdistää kaksi kreikan kielen sanaa: "aphanis" ja "poiesis". "Aphanis" tarkoittaa näkymätöntä tai huomaamatonta ja "poiesis" tarkoittaa tuottamista tai luomista. Käsite viittaa elinvoimaisuuden syntyyn näkymättömien tekijöiden yhteensulautumisen kautta. Tämä prosessi on olennainen ymmärtääksemme, miten elämä ja järjestelmät kehittyvät ja muuttuvat ajan saatossa. (Bateson 2022.)

Symmathesis on toinen Nora Batesonin käsite, joka viittaa puolestaan elävien järjestelmien keskinäiseen oppimiseen ja vuorovaikutukseen. Termi tulee kreikan sanoista "syn" (yhdessä) ja "mathesis" (oppiminen), ja se tarkoittaa kirjaimellisesti "yhdessä oppimista". Symmathesis korostaa sitä, että biologiset, kulttuuriset ja so-

siaaliset järjestelmät kehittyvät ja toimivat jatkuvassa vuorovaikutuksessa, jonka puitteissa kaikki osapuolet oppivat toisiltaan ja sopeutuvat muutoksiin yhdessä. Tämä näkökulma painottaa järjestelmien kokonaisvaltaista ymmärtämistä ja niiden osien välisten suhteiden merkitystä. (Bateson 2016.)

Lämpimän tiedon ja transkontekstuaalisen ymmärryksen merkitys

Batesonin kehittämä "Warm Data" eli lämmin tieto viittaa tietoon, joka kuvaa osien välistä vuorovaikutusta kontekstissaan. Tämä poikkeaa perinteisestä, reduktionistisesta lähestymistavasta, jossa tietoa hankitaan irrottamalla kohteet kontekstistaan. Lämmin tieto on elävää, responsiivista ja suhteessa muuhun elämään, eikä sitä voida mitata tai määrittellä objektiivisesti toimijoiden ulkopuolelta. Batesonin mukaan yhteisöllisyyden vahvistaminen alkaa kontekstuaalisen tiedon jakamisesta. Kun ihmisillä on enemmän ymmärrystä asiayhteyksistä, heidän näkemyksensä muuttuvat ja vastakkainasettelut vähenevät. Tämän edistäminen on lämpimän tiedon tuottamisen prosessien tavoite.

Lämmin tieto perustuu transkontekstuaalisuuteen tai yksinkertaistetusti kontekstien välisyyteen. Se on kompleksisuudessa tärkeää, koska se mahdollistaa monien erilaisten kontekstien ja näkökulmien huomioimisen järjestelmien tarkastelemisessa ja ymmärtämisessä. Transkontekstuaalisuus tarkoittaa tiedon ja kokemusten jakamista eri konteks-

Biologiset, kulttuuriset ja sosiaaliset järjestelmät kehittyvät ja toimivat jatkuvassa vuorovaikutuksessa.

tien välillä, mikä auttaa havaitsemaan ja ymmärtämään monimutkaisten järjestelmien moninaisia vuorovaikutuksia ja riippuvuuksia. Ilman transkontekstuaalista lähestymistapaa tärkeät yhteydet ja vaikutukset saattavat jäädä huomaamatta, mikä voi johtaa yksinkertaisteluihin ja tehottomiin tapoihin tarkastella kompleksisia ongelmia. (Bateson 2022; Bateson 2024.)

Havainnoijan rooli

Nora Bateson (2024) korostaa havainnoijan roolin tärkeyttä. Havainnoijan näkökulmalla on merkitystä, sillä havainnot muokkautuvat aina näkökulman mukaan. Jokaisella havainnoijalla on oma näkökulmansa, ja havainnoijien väliset suhteet vaikuttavat siihen, miten he havaitsevat ja ymmärtävät tietoa. Tämä tarkoittaa, että monimutkaisten järjestelmien ymmärtämiseksi tarvitaan useita havainnoijia ja heidän keskinäistä vuorovaikutustaan.

Sosiaalisissa, ihmisten muodostamissa järjestelmissä transkontekstuaalisuutta on hyvin vaikea hahmottaa järjestelmien ulkopuolelta. Tämä johtuu siitä, että vaikka saatamme puhua samaa kieltä, sen avulla ilmenettävät merkitykset ovat erilaisia, sillä meillä on esimerkiksi erilaiset persoonallisuudet, elämäkokemukset ja -tilanteet. Sama työ saattaa olla toiselle merkittävä tapa edistää uraa tai ilmentää omaa persoonallisuutta, siinä missä toiselle se voi olla tapa elättää perhettä. Ilman tapoja ymmärtää työtä tämänkaltaisista konteksteista käsin erilaiset odotukset työtä kohtaan saattavat synnyttää jännitteitä siihen erilailla suhtautuvien välille. Sen sijaan, kun kontekstuaalisuutta ymmärretään työyhteisön kesken, on mahdollista räätälöidä työtä niin, että se palvelee erilaisia merkitysrakenteita ja palvelee sitä kautta kaikkien intressejä.

Nora Batesonin kehittämä Warm Data Lab -lähestymistapa pyrkii tarjoamaan tilan, jossa ryhmät voivat tutkia ja ymmärtää kompleksisia ilmiöitä yhdessä. Näissä laboratorioissa osallistujat tarkastelevat tiettyä aihetta useista kontekstuaalisista näkökulmista, kuten esimerkiksi perheen, ekologian, talouden ja kulttuurin kautta. Teemoihin liittyvä jakaminen tapahtuu dialogisesti niin, että osallistujat jakavat teemaan liittyviä kokemuksiaan. Tämä prosessi auttaa osallistujia näkemään asiat eri näkökulmista, ymmärtämään niiden välisiä yhteyksiä ja riippuvuuksia sekä ennen kaikkea hahmottamaan erilaisia merkityksiä, joita aiheet voivat saada ihmisten elämässä. (Bateson 2024.)

Warm Data Lab -työpaja Helsingissä

Nora Bateson järjesti yhdessä kumppaniensa kanssa Warm Data Lab -työpajan huhtikuussa 2024 Helsingissä organisoidussa Waves-konferenssissa, johon osallistui Laurean ammattikorkeakoulun työni puitteissa. Lähestymistapa muistutti itseohjautuvuuteen perustuvaa Open Space -fasilitointimenetelmää, jossa osallistujat saavat esittää omia aiheitaan keskusteltavaksi ja vaihtaa osallistumistaan joustavasti eri teemojen sekä aiheiden parissa. Open Spaceen verrattuna Warm Data Labin lähestymistapa perustuu kuitenkin vahvemmin teoriaan ja systeemin eri osa-alueiden aktivoimiseen ennalta määriteltyjen kontekstuaalisten näkökulmien kautta.

Ainakaan Waves-konferenssin työpajassa Warm Data Labin keskustelujen sisältöjä ei kerätty ja koostettu yhteen, mistä syystä lähestymistavan arvo syntyi ihmisten välisten kohtaamisten mahdollistamisessa sekä kohtaamisissa syntyvien merkitysten jakamisessa. Lähestymistavan vahvuudeksi voidaan mainita ainakin se, että se tuo inhimilliset ja ainutlaatuiset kokemukset osaksi jaetun tietämyksen synnyttämistä. Lähestymistapa opettaa myös osallistujia tarkastelemaan ilmiöitä moninäkökulmaisesti sekä hahmottamaan niitä koskevaa monimerkityksellisyyttä.

Havainnot muokkautuvat aina näkökulman mukaan.

YTM, KM, KTM, MBA
Mikael Seppälä on ekosysteemien ja systeemisen innovaatiojohtamisen asiantuntija ja työskentelee projektipäällikkönä Laurea-ammattikorkeakoulussa. Työn ohella hän edistää kompleksisuus- ja systeemiajattelun käytännön sovelluksia *Systeemin muutos Suomi - Systems Change Finland* ry:ssä.

LÄHTEET

- Bateson, N. 2016. *Small Arcs of Larger Circles: Framing Through Other Patterns*. Triarchy Press: UK.
Bateson, N. 2021. *Aphanipoiesis*. *Journal of the International Society for the Systems Sciences, Proceedings of the 64th Annual Meeting of the ISSS (Vol. 1, No. 1)*.
Bateson, N. 2024. *What is Warm Data?* Saatavissa: <https://warmdatalab.net/warm-data>